

A VILLA ÉS A TÁJ. Két arca van a Svábhegynek: egy fiatal és egy öreg... Amint az ember megy fel a fogaskerekűn, új villák, fényűzően megépített szállodák mellett, a szőlők és kirándulók bőbeszédű, botokkal és lécekkel tülekedő színes „falkáiban”: akkor a Svábhegy fiatal arcát látja. A „modern életet”, amely rikkó, hangos színeivel szinte eltakarja a másik, nyugodt, békésebb képet. A Svábhegy „öreg” arcát...

Megyünk ketten, a rajzolókkal, a Költő-utcán át, el a fogaskerekűtől... S amint távolodunk — az utcák egyre csendesebbek lesznek, apróbbak a házak és kevesebb az ember. Megkap bennünket a tájnak mély, téli csendje, a vastag hóbundából alig-alig kikandikáló házacsák, girbe-görbe utcáira. Ez itt már a „Jókai-negyed”. Különálló, jellegzetes táj. Öreg emberek, öreg házak, öreg fenyőfák. Olyanok ezek így együtt, mintha bölcs kis közösségben őriznének valamit — a múltból... Körülölelik a nagy Jókai-kertet és a Jókai-villát. Mintha nem akarnák odaengedni a „jelent”, a hypermodern villákat és a luxus-szállók nagyhangú, idegen „új svábhegyi honfoglalóit”...

Rozsant és rozsdás, töröttcirádájú, rácsos vaskapun keresztül lépünk be a kertbe. A kapun elmosódott betűkkel hirdeti a tábla: „Jókai-villa, körkilátással, 2200 négyszögöl — eladó!”

Nem emléktábla fogadja az embert, hanem — eladási hirdetés.

A táj a régi és őrzi a Jókai-villát...

*

AKI JÓKAI RÓZSÁIT ÁPOLJA. A kristályosfényű, friss porhóval behavazott kertben a kertész kalauzol végig bennünket.

Ahogy minden kis zugot megmutat nekünk és egyszerű szavakkal, de meleg, olyan nagyon sokat mondani akaró hangon magyarázgatja a nevezetességeket, hirtelen és önkéntelenül az egyik löcsei kis kápolna sekrestyése jut eszembe. Az mesélt nekem egyszer ilyen áhitattal a kis kápolna eklektikáiról — mint ez a kertész a Jókai-villa ereklyéiről...

Hét szobából áll ma a Jókai-villa. Öt szoba van a földszinten és kettő az emeleten. Ezt az emeletet utólag építették hozzá az új, idegen tulajdonosok a régi, családi kuriaszerű Jókai-villához. Meggondolatlan volt ez a cselekedetük, hiszen ezáltal megrontották a Jókai-villa műemlék-jellegét...

A szobák üresek és elhagyatottak. A kertész megmutatja nekünk azt a Pestre nyíló ablakú kis szobát, amelyben Jókai dolgozott. Kedves emlékü szoba ez. Az ember önkéntelenül is áhitattal néz körül a kopott, csupasz falakon.

Nemcsak a ház, a kert is tele van emlékekkel. Egy malomkő-asztal kedves eseményre emlékeztet. Jókai édesanyja ellenezte fiának a házasságát Laborfalvi Rózával, „a színésznővel”. A nagyaszonny, a hagyományokhoz ragaszkodó életszemléletével, a színésznőkben nem a nemzeti színjátszás és kultúra hősi úttörőit látta, hanem olyan ide-oda kóborgó, bohém népségnek vélte őket.

Hosszas családi harag után végre elhatározta, hogy meglátogatja a fiatalpárt. Mikor azután bement a kertbe, éppen akkor látta meg Laborfalvi Rózát, amikor az egy asztalka mellett ülve, a fa alatt, babos kendőben és kötényben, házi ruhájában libát tisztított. Ettől a látványtól egy pillanat alatt elszáll a haragja és szeretetébe fogadta a fiatal asszonykát. I

Ennek a kis családi eseménynek az emlékére helyezték el a fa alatt a malomkővet.

De nemcsak a holt tárgyak őrzik itt az emléket Jókainak, hanem a kert élőlényei is, a fák, a szőlőtőkék és a kis rózsáliget.

— Nem is tudom Önöknek elmondani, milyen boldog voltam, ahol Jókai állt el a nagy ezüstenyőket, ő ápolta a rózsáit és híres Oihellő-szőlőtőkéit, — mondja nekünk a kertész kedvesen, amikor körülvezet bennünket. — En csak egy egyszerű ember vagyok, de Jókainak sok könyvét olvastam és ha valamilyen főhercegi kertnek volnék is az ápolója, nem érezném magam olyan büszkének, mint most, hogy itt lehetek — Jókai kertjében...

*

A SVÁBHEGY „VÉNEI”. Hála Istennek, még élnek a „Jókai negyedben” olyan öreg emberek, akik személyes élményekben tudnak visszaemlékezni Jókai korára.

Dóczy bácsi, a — mint maga mondja — „nyugalmasított cipészemester”, ma már a nyolcvanas években jár s így bizony, minthogy a század elején, „érett fejvel” nézhette az eseményeket, élénken visszatud emlékezni híres szomszédjára.

— Mi, egyszerű svábhegyi kézműves emberek, nagyon szerettük Jókait, — mondja. — Éreztük, hogy ő is szeret bennünket. Ha vele voltunk és elbeszélgettünk időjárásról, politikáról, sohasem jutott eszünkbe, hogy ő előttünk esetleg éppen az ország nagyurával tárgyalt és hogy ő az a világhíres író, akire az egész ország büszke. Ugy beszélgettünk velünk, mint a barátjaival. Kérdeztünk bennünket ügyesbajos dolgainkról, s ha csak tudott, segített rajtunk. Mulatságainkban is velünk tartott. Ugy emlékszem rá, mintha tegnapi lett volna, amikor itt, ebben a házban, ahol akkor az öreg Hahnak volt a kocsmája, eljött egy ünnepélyünkre, Tréfálkozott velünk.

Még az asszonyokat is megpörgette. Pedig már öreg ember volt, gyönyörű szép ősz hajjal és szakállal... Reszkető, meg-megcsukló öreges hangon mondja ezeket Dóczy bácsi és valahogy furcsán csillog a szeme, amikor elhalgát.

Jól vissza tud emlékezni, azokra a békeidőkre, a milléneumra, meg az első fogaskerekűre”, az öreg Hahn bácsi is, aki pesti lakásáról fuvarozgatta fel Jókait a svábhegyi villájába.

Vitéz Jámbor Pali bácsi, a kőművesmester és „építkezési vállalkozó” még fiatal kőműveslegény volt „abban az időben” beszél:

— A villáját nagyon-nagyon szerette. Mindig azt mondta, hogy az első feleségére emlékezteti annak minden suga. Ha valamilyen kis javítást csináltam rajta, mindig odajött hozzám, és ellenőrizte a munkámat, mert azt mondta: ezen a házon semmit nem szabad változtatni, úgy szép és úgy jó az, ahogy van. Én kérem, nem vagyok híres mérnök, meg tervező se, de az biztos, hogy nem építettem volna emeletet a Jókai-villára, hiszen ettől már egészen idegen ábrázatot kapott. Szegény Jókai úr milyen dühös volna, ha látná, hogy elcsúfították az ő féltett villáját...

*

AZ UNOKA: FESZTY MASA EMLÉKEI! Kedves, régi emlékekkel, multszázadbeli képekkel teli, Dísztéri lakásán kerestük fel. Az ő emlékeiben Jókai, mint a jószágos nagypapa él. Így látja Őt Feszty Masa ma is, aki akkor, mint kisleányka, sétált be a Svábhegyet nagyapjával.

— Sajnos, akkor én még nagyon kicsi leányka voltam s így nagyon kevés a személyes élményem róla. Azok az emlékek, amelyek kitörölhetetlenül bennem élnek: reggeli sétáink a Jókai-kertben. Nagypapám, mint az köztudomású is, rendkívül melegszívú, természet-és állatbarát volt. Reggel korán kelt, reggeli után először a virágoskertet barangoltuk be. Ilyenkor „velünk tartott” két kedvenc állata: Néró, a fekete ujfundlandi kutya és Narcissa, a hófehér cicá. Én rendszerint a galambomat vittem magammal. Minden egyes kis rózsáit külön megnéztünk s ilyenkor valóságos kis előadást tartott nekem a rózsák természetéről. Aztán a szőlőbe mentünk,

A svábhegyi kert Laborfalvi Rózának volt a telkecskéje. Mikor azután férjhezment Jókaihoz, a fiatalok felköltöztek ide és itt laktak. Felépítették a villát, nem sokkal utóbb aztán megnagyobbították a telket is. A mult század végén, — kérem szépen, — itt adtak találkozót egymásnak nagy írók és politikusok. Volt itt fent a nagy regényíró úr is, Kemény Zsigmond, Deák Ferenc „a haza bölcsé” és el sem tudom sorolni azoknak a számát, akik egy-egy híres, „Jókai szüreten” résztvettek. Boldog és családi volt itt a hangulat, a sok nagy író és politikus között.

— Aztán egyszerre minden megváltozott, amikor a Jókai úr másodszor megnősült és elvette a Nagy-Grosz Bellát. Bizony, akkor már nem jártak ide ezek a híres vendégek, hanem egészen más társaság... A Jókai úr is valahogy megváltozott. Keveset beszélt és már nem tréfálkozott annyit. Dolgozni sokat dolgozott, mert kellett neki. Grosz Bella bezártá dolgozószobájába és mindig ellenőrizte, hogy mennyit ír. Még meg is bírálhatta.

— Aztán az úr halálával elárult a Jókai-villa. Nem igen járt ki ide senki, ami emlék volt itt, azt elhordták, vagy eladták, ebek harmincadjára jutott minden. A Grószék elmentek valahová Angliába és a villát eladták. A Fleisszig családé lett a villa. Ők már aztán később nem is laktak a Jókai-villában, hanem egy kis nyaralót építettek a kertben. Így árult el, idegen kézen a Jókai-villa...

*

KALANDOS ÉS SZOMORU a Jókai-villa regénye, Laborfalvi Róza, majd később Jókai halála után. Idegen kézen volt állandóan. Idegenekén, akik lehet, hogy meg akarták, de ügylőszik mégsem tudták megérteni, hogy egy ilyen történelmi emlék multja milyen áhitatra, mennyi megértésre és hozzáértésre kötelez. Ezt bizonyítja az is, hogy emeletet húztak fel a földszintes, kuriaszerű Jókai-házra...

Es most „A Jókai-villa eladó!” Mint a Fleisszig-család egyik rokonától megtudtuk, az eladási tárgyalások már előrehaladott állapotban vannak, s így a villa a közeljövőben ismét gazdát cserél.

Nem tudjuk, ki lesz az új tulajdonos, de az biztos, hogy magánember. Idegen. És ez talán majd megint eladja valakinek... Így megy kézzől-kézre a Jókai-villa, a legcsodálatosabb fantáziájú magyar regényíró öröke...

Azt hisszük, nem a magunk egyedüli véleményét fejezzük ki, hanem a Jókai-t szerető és tisztelő magyar közvéleményét, amikor azt mondjuk: — Véget kellene vetni annak, hogy a Jókai-villa üzletek alkujja és tárgya legyen, idegen kézzől-kézre adott tulajdona. A Jókai-villa és telke a Svábhegy egyik leggyönyörűbb fekvésű részén van... Vajjon, nem az volna a legszebb és legideálisabb megoldás, hogy ha a Jókai-villát a főváros, vagy az állam venné meg és a házról lebontva az indokolatlanul odaépitett emeletet, régi állapotába restaurálva, műemléknek nyilvánítanák azt...

Hogy mi lenne a „gyakorlati” megoldás és a közösségnek milyen céljára használnák fel a villát, — azzal szintén érdekes gondolat például Feszty Masáé, aki az idősebb magyar írók részére jónak látná, ha itt valamilyen közintézményt hoznának létre.

Mindez azonban már tényleg csak részletkérdés. A lényeges az, hogy a rácsos kapura ne kerüljön ki újra ez a tábla:

„A Jókai-villa eladó!...”

Kárpáthy Gyula